

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
© Редакційна колегія, 2020
© Вид-во Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова, 2020

2. Пінська О. Л. Самопізнання як детермінанта професійного самовдосконалення майбутнього вчителя. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2017. № 1 (13). С. 236-240.
3. Сивохоп Е. М., Маріонда І. І. Самопізнання як динамічний, якісний, інтегративний процес Я-Концепції особистості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 27. С. 173-175.
4. Терлецька Л. Г. Процес самопізнання, його структура і роль у становленні особистості. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. Вип. 14. С. 152-158.

УДК 37.015.31-053.4:502

Довбня С. О., Отченко Г. В.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО ДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність теми зумовлена наявністю важкої екологічної кризи, викликані масштабними систематичними негативними змінами навколишнього природного середовища, пов'язаними з практичною діяльністю людей у природі, з її споживацькими потребами.

Перед людством всієї планети Земля постав дуже складний виклик, сьогодення, який криється у поширенні загадкової пандемії Коронавірус COVID-19. На думку Папи Римського Франциска, коронавірус є однією з відповідей природи на те, що люди нехтували екологічною проблемою. Франциск зазначив, що нинішня криза, як і будь-яка інша, “містить як небезпеку, так і можливість уникнути небезпеки” [7]. Цитата промови Папи Римського для католицького видання *The Tablet*: “Сьогодні, я вважаю, нам треба сповільнити темпи виробництва й споживання і навчитися розуміти й осягати природний світ. Нам потрібно поновити зв'язок з нашим справжнім природним оточенням” [7].

Так це дійсно необхідно починати з дошкільного віку, тому що саме у цьому найбільш сензитивному періоді закладаються основи екологічної свідомості, культури та формування еколого доцільної поведінки тощо.

Мета статті полягає у аналізі психолого-педагогічних досліджень щодо формування еколого доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку.

Теоретичні засади дослідження формування еколого доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку у вітчизняній науці представлено працями багатьох учених: вплив природи на формування особистості (Я. Коменський, Д. Локка, Й. Песталоцці, С. Русова, Ж-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Є. Фльорина та ін.) [4]; сучасні дослідники цієї проблеми (С. Дерябо, Г. Пустовіт, В. Ясвін) [4]; процес формування природничо-екологічної компетентності дитини-дошкільника крізь призму середовищного підходу (Н. Горопаха, О. Кононко, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Лохвицька, З. Плохій, Н. Рижова, Г. Тарасенко та ін.) [5]; формування екоцентричного типу екологічної свідомості як регулятора діяльності людей у природі (Н. Горопаха, Н. Глухова, Н. Кот, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій, Н. Рижова, Н. Яришева та ін.) [3].

Системний і комплексний аналіз наукових доробків психологів: Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Леонтьєва, О. Кононко, М. Поддякова, С. Рубінштейна та педагогів: Г. Беленької, Н. Горопахи, Н. Кот, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Пустовіт, О. Сорочинської, Т. Філіпової, Н. Яришевої, дозволив визначити сутність поняття еколого доцільної поведінки – як складової екологічного виховання, активного процесу формування системи знань та уявлень про взаємини всіх природних факторів та їх взаємозалежність у відповідній єдності із природоохоронними моральними установками.

У свою чергу, ми розглядаємо еколого доцільну поведінку як “формулу” екологічного розуміння у дітей старшого дошкільного віку про важливість правильного поводження себе у довкіллі задля підтримання хороших взаємовідносин з природою.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволив визначити такі структурні компоненти еколого доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку:

- емоційно-ціннісне ставлення до природи як до цінності та усвідомлення єдності з природним світом;

- екологічно узгоджена діяльність в природі на основі еколого-природознавчих знань, основними серед яких є уявлення про зв'язки й залежності в природі;

- вольова діяльність у природному оточенні (самообмеження власних бажань та змотивована поведінка до природи) [2].

Розглядаючи умови як зовнішні обставини [6], що супроводжують процес формування еколого доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку, впливаючи на його характеристики та результат, було виділено педагогічні умови, а саме:

- удосконалення еколого розвивального середовища закладу дошкільної освіти, тому що саме воно поєднує природне, предметне, соціальне, середовище внутрішнього “Я” та формує досвід неперервного, педагогічно зумовленого контакту дитини з природою, з вихователем, з іншими дітьми під час їх спільної діяльності, в якій дорослі своєю поведінкою, увагою, почуттями, словами навчають малюків взаємодії з природою;

- педагогічне супроводження щодо формування еколого доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку як механізм тривалої трьохсторонньої суб’єкт-суб’єктної взаємодії “педагог-діти-батьки”, для якої характерно переважне використання методів, прийомів та форм, реалізація яких зумовить якісні зміни в емоційно-мотиваційній, діяльнісно-поведінковій та пізнавальній сферах тощо.

Удосконалення еколого розвивального простору полягає в забезпеченні психологічно-комфортної атмосфери для прогресивного розвитку свідомості та поведінки дошкільника, тому, на нашу думку, доцільним буде створення в закладі дошкільної освіти такого ландшафтної дизайну:

- будівля закладу дошкільної освіти – це еко-будівля, в якій є природнича візуально-звукова кімната; куточок природи, насичений стандартними та нестандартними матеріалами; зелена покрівля даху, на якій можна розмістити фотоелектричні модулі;

- територія закладу дошкільної освіти – облаштований сад, квітник, город, місце відпочинку, метеомайданчик.

Формування еколого доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного доцільно супроводжувати педагогічними методами, як-то: екологічний проект, метод “заняття-подорожі”, екологічна акція, метод схеми-моделі, метод “картинна галерея” та прийоми – “навушники”, ланцюг логічних запитань, прийом екологічної емпатії та прийомами: “бінокль” прийом екологічної рефлексії, прийом схеми-моделі, що дозволить урізноманітнити, розширити, інтегрувати життєдіяльність дітей; навчить їх відповідати на запитання: Що? Як? Хто? Де? Чому?.

Отже, враховуючи вікові особливості старших дошкільників, педагоги та батьки повинні бути зосереджені на спілкуванні з природою, умінні захоплюватися красою природи, здатності помічати забрудненість природного довкілля, сприяння його чистоті, виконання правил природокористування; усвідомлення необхідності збереження природи.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник А. М. Богущ. Київ : Освіта, 2012. 26 с.
2. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи (старший дошкільний вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2013. 106 с.
3. Волкова В. А., Барсук С. О. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. Херсон, 2017. № 75. С. 11-15.
4. Науменко Т. Екологічне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами авторської казки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2008. 27 с.
5. Присяжнюк Л. Сучасні підходи до ознайомлення дошкільників з природою: теоретичний аналіз. Секція “Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх стратегій”. 2017. 46 с. [Електронний ресурс] URL: <http://93.183.203.244/xmlui/bitstream/handle/123456789/2404/001> Анотації до статті Присяжнюк.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
6. Шмоніна Т. А., Глухов І. Г. Сучасні підходи до розуміння поняття “Педагогічні умови”. *Збірник науковий праць*. Педагогічні науки. 2011. № 59. С. 66-70.
7. Pope Francis says pandemic can be a “place of conversion”. *The Tablet: The International Catholic News Weekly*. 2020. URL: <https://www.thetablet.co.uk/features/2/17845/pope-francis-says-pandemic-can-be-a-place-of-conversion->.

УДК 378.091.33:005.591.6]:37.015.3-049.5

Дорофей С. В.

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Реформи в освіті тісно пов’язані з суспільними запитами, з розвитком самої системи освіти зі швидким розвитком технологій. Все це викликає потребу швидкого реагування освітніх закладів на зміни. Важливу роль в освітніх перетвореннях відіграють інноваційні процеси в освіті.